

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto

Oikeusministeriö
18. 08. 2003
Aul 15/461/2002 Dnro 2003/70/0938
15.8.2003

Kommenttipyyntö 15/461/2002
VIHREÄ KIRJA ROOMAN YLEISSOPIMUKSEN MUUNTAMISESTA YHTEISÖN
SÄÄDÖKSEKSI JA UUDISTAMISESTA

Lausumme yllämainitusta vihreästä kirjasta kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä

Rooman yleissopimusta (jatkossa yleissopimus) sovelletaan, kun sopimuksella on liittymä useampaan kuin yhteen valtioon. Yleissopimuksen määräyksissä on pyritty huomioimaan muun muassa läheisyysperiaate, tahdonautonomian periaate sekä heikomman osapuolen suojelun periaate.

Pääperiaatteena yleissopimuksessa on, että sopijapuolet voivat sopia siitä, minkä valtion lain mukaan heidän keskinäistä sopimussuhdettaan arvostellaan. Jos sopimuksen osapuolet eivät ole sopineet sovellettavasta laista, sovelletaan sopimukseen yleensä sen maan lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy.

Yleissopimuksen 5 artiklaan on kirjattu erityiset kuluttajasopimuksia koskevat lainvalintasäännökset. 5 artiklan säännöksillä on pyritty huomioimaan kuluttajan lähtökohtaisesti heikompi asema sopimuskumppanina.

Yleissopimuksen 5 artikla

5 artiklan mukaan kuluttajasopimuksilla on läheinen liittymä siihen valtioon, jossa kuluttaja asuu. Jos lakiviittausta ei ole tehty, sovelletaan näihin kuluttajasopimuksiin kuluttajan asuinpaikkavaltion lakia.

Yleissopimus sallii myös kuluttajasopimuksissa sen, että osapuolet sopivat sovellettavasta laista. Tämä ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että kuluttaja menettäisi sen valtion lain pakottavin säännöksin hänelle annetun suojan, jossa hänen asuinpaikkansa on, mikäli 5 artiklan 2 kohdan edellytykset täyttyvät.

Yleissopimus eroaa meillä aiemmin voimassa olleesta lainsäädännöstä kuluttajasopimusten osalta siten, että aiemmin sovellettavaa lakia ei voinut tiettyjen edellytysten täytyessä syrjäyttää lakiviittauksin (L kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista 10 §).

Kuluttaja-asiamiehen kuulemistilaisuudessa oikeusministeriössä 23.10.1995 esiintuoman kannan mukaan Suomen olisi tullut neuvotteluissa vaatia mukautusta yleissopimukseen, joka olisi mahdollistanut yleissopimuksen hyväksymisen jälkeenkin lakiviittauksen kieltämisen. Tällöin menestymisen mahdollisuudet kyseisen mukautuksen saamiseksi arvioitiin kuitenkin heikoiksi ja yleissopimuksen säännökset sitovatkin Suomea myös tältä osin.

Vihreän kirjan ehdotukset

Suhtaudumme positiivisesti komission ehdotukseen pyrkiä tarkistamaan ja tarvittaessa muokkaamaan varsin monimutkaista ja osin ongelmallista 5 artiklaa.

Vihreässä kirjassa asetetaan 5 artiklan tarkistamisen tavoitteiksi tulevien säännösten selkeys, yleisyys ja mahdollisimman laaja ulottuvuus. Myös kuluttajansuojan parantamisen kiinnitetään huomiota. Sopimuksen osapuolten tulisi tietää ennakolta varmasti ja yksiselitteisesti se, minkä valtion lakia sopimussuhteeseen sovelletaan.

Komissio on myös tuonut esiin tärkeän huomion liittyen jo olemassa oleviin kuluttajadirektiiveihin ja niiden tarjoamaan vähimmäissuojaan. Tuo vähimmäissuoja ei nimittäin ole millään tavalla kattava. Kyseiset direktiivit koskevat vain tiettyjä kuluttaja-oikeuden osa-alueita eikä direktiiveillä ole välitöntä horisontaalista oikeusvaikutusta. Lainvalintakysymykset ovat siis vieläkin hyvin keskeisiä myös EU:n alueella.

Keskeistä 5 artiklan tarkistamisessa on pitää mielessä asetetut tavoitteet. Muutamat vihreän kirjan vaihtoehtoista ovat kuitenkin selkeästi ristiriidassa esitettyjen tavoitteiden kanssa.

Esimerkiksi iii-vaihtoehto sivulla 31 lisäisi entisestään tilanteita, joissa samaan sopimukseen sovellettaisiin kahden eri valtion lainsäädäntöä (ns. *dépeçage*-tilanteita). Tämänkaltaista ratkaisua ei voida pitää asetettujen tavoitteiden mukaisena. Nuo tilanteet ovat ongelmallisia jo nykyisen yleissopimuksen säännösten valossa ja mielestämme tässä uudistuksessa tulisikin pyrkiä muun muassa näiden tilanteiden vähentämiseen. Jos osaa sopimuksesta arvioitaisiin kuluttajan kotipaikan lain mukaan, miksei loppuosaakin kyseisestä sopimuksesta voitaisi arvioida saman lain perusteella.

Vihreän kirjan sivulla 32 esitetty iv-vaihtoehto vaikuttaa myös varsin ongelmalliselta ja on ristiriitainen komission lausuntojen kanssa. Tuossa ehdotuksessa kuluttajan kotipaikan lain pakottavat säännökset syrjäyttäisivät lakiviittauksen mukaisen lain ainoastaan silloin kun alan lainsäädäntöä ei ole yhdenmukaistettu yhteisössä. Kyseinen ehdotushan rakentuu juuri sille, komissionkin mielestä osin virheelliselle ajatukselle, että kuluttajadirektiivit kykenisivät soveltamisalallaan

tarjoamaan tarvittavan vähimmäissuojan. Mielestämme yleissopimusta tulisi uudistaa siten, että sovellettavaa lakia ei voitaisi sopia kuluttajasopimuksissa.

Yhtenä vaihtoehtona komissio esittää kuluttajan kotipaikan lain soveltamista poikkeuksetta. Tämänkaltaisen vaihtoehto olisi selkeä ja sillä vältettäisiin edellä selostetut dépaçage-tilanteet. Komissio on useissa eri yhteyksissä tuonut esille sen, miten keskeistä kuluttajien luottamuksen lisääminen rajat ylittävään kaupankäyntiin on EU:n ydintavoitteen, sisämarkkinoiden tehostamisen kannalta. Valtioiden rajat ylittävä kysyntä lisäisi kilpailupainetta sisämarkkinoilla ja sen ansiosta voitaisiin kuluttajille tarjota tehokkaammin ja kilpailukykyisemmin hinnoiteltuja tavaroita ja palveluita. Tämä itseään vahvistava kehityssuunta voidaan kuitenkin saavuttaa vain, jos voimassa olevat sääntelypuitteet kannustavat kuluttajia ryhtymään rajat ylittävään kaupankäyntiin.

Kuluttajien luottamusta rajat ylittävään kaupankäyntiin ei kuitenkaan voida saavuttaa, mikäli sovellettavasta laista on epäselvyyksiä. Tämän luottamuksen saavuttaminen edellyttäisi lainvalintasäännöksiltä selkeyttä, ennakoitavuutta ja yksiselitteisyyttä. Elinkeinonharjoittajalla on kuluttajaa huomattavasti paremmat edellytykset huomioida ja tuntea toiminnassaan myös muiden maiden kuin oman maansa lainsäädäntö. Siksi ainoana luonnollisena lähtökohtana voidaan pitää sitä, että valittaessa sovellettavaa lakia valitaan kuluttajan kotipaikan laki.

Lopuksi

Vihreässä kirjassa esitetyt tavoitteet ja kommentit antavat hyvän lähtökohdan yleissopimuksen 5 artiklan uudistukselle. Toisaalta muutamat vihreän kirjan mahdollisista ratkaisuehdotuksista ovat ristiriitaisia, heikosti perusteltuja ja kuluttajan asemaa entisestään heikentäviä.

Uudistusehdotuksia pohdittaessa on syytä pyrkiä selkeään, yksiselitteiseen ja ennakoitavissa olevaan sääntelyyn. Mahdollisuuksien mukaan tulisi välttää sellaisia ratkaisuvaihtoehtoja, jotka johtaisivat siihen että samaan sopimukseen sovellettaisiin kahden eri valtion lainsäädäntöä. Paras lähtökohta valittaessa sovellettavaa lakia on valita kuluttajan kotipaikan laki. Osapuolten mahdollisuuksia sopia asiasta toisin tulisi mahdollisuuksien mukaan rajoittaa.

Johtaja

Anja Peltonen

Lakimies

Vesa Vuoti